

Jugoslovenska grafika

iz fonda Narodnog muzeja Crne Gore

NARODNI MUZEJ CRNE GORE
ATELJE DADO

Jugoslovenska grafika u kontekstu *sui generis*

Kao retko koja disciplina, grafika funkcioniše u interaktivnoj međuzavisnosti kulture, vremena i društva, jezika i suštine... i omogućava potpunije razumevanje grandiozne avanture umetnosti XX veka...¹

Izložba grafike u ateljeu Dado još jedna je prezentacija kojom se u ovom galerijskom prostoru valorizuje dio fonda Umjetničkog muzeja. Na njoj je predstavljen izbor djela jugoslovenskih umjetnika druge polovine XX vijeka kojima je ova likovna disciplina bila primarni medij stvaralačkog izraza i onih koji su uporedno sa slikarskim djelima određena likovna i idejna promišljanja iskazivali grafičkom.

Pored specifičnosti u domenu tradicionalnih vrijednosti kontinuiteta i diskontinuiteta, tematskih i problemskih pitanja, jezičkih formi izraza, tehnoloških inovacija koje karakterišu određene kulturne sredine i likovne poetike pojedinaca ovdje je riječ o grafici nastaloj na nekad jedinstvenom kulturnom, geografskom i političkom prostoru.

Akcentat izložbe stavljen je na šestu i sedmu deceniju XX vijeka kada su još uvijek prisutne međuratne, ratne i poslijeratne doktrine intimističkog prosedea, socijalne i propagandne umjetnosti koju prate tematska i formalna ograničenja grafičkog izraza, ali i djela umjerenog modernizma koja će vremenom otvarati prostore grafici proširenog značenja zasnovanoj na ideologijama neokonstruktivizma, konceptuale, industrijske i kompjuterske tehnologije.

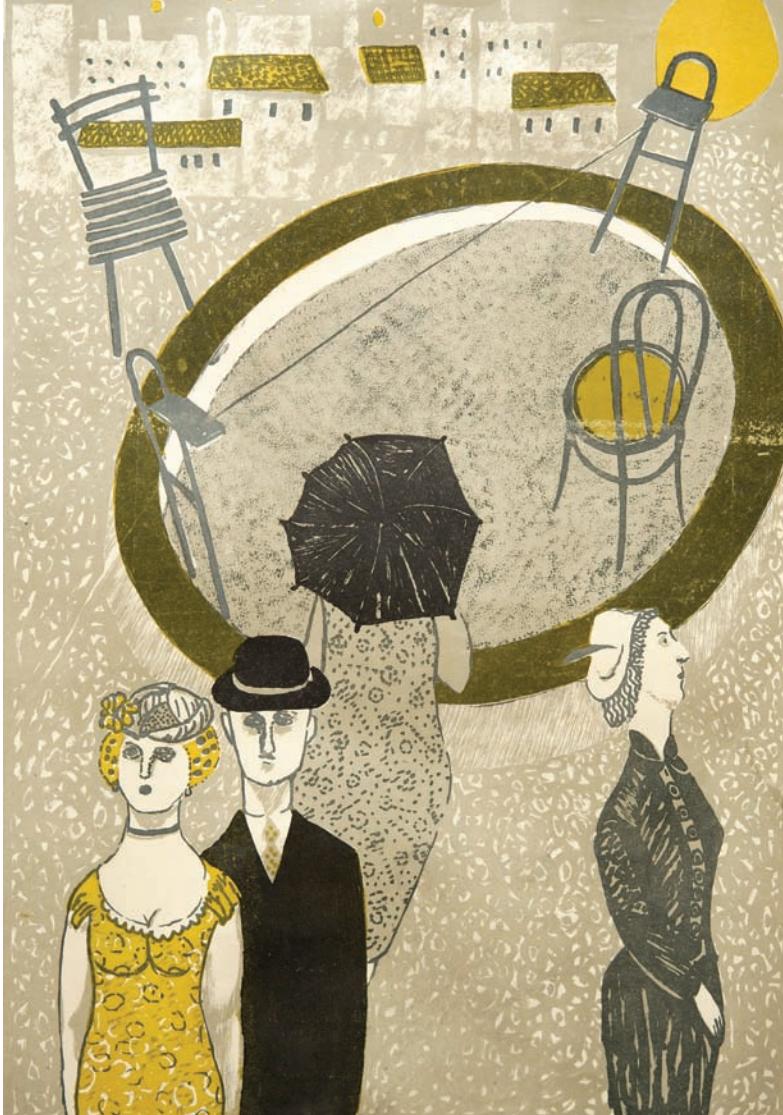
Odabrani radovi za ovu eksponiciju urađeni su u klasičnim tehnikama jasnih estetskih vrijednosti koje Đulio Karlo Argan smješta u domen *sui generis*.

Sadržajne i iskazne forme umjetnika su raznovrsne kao i tehnički postupci u realizovanju grafika. Tako su klasične grafičke tehnike: duboka štampa – drvorez, linorez; visoka štampa – bakrorez, bakropis, suva igla, akvatinta; i ravna štampa – litografija, umnogome uticali na karakter plastično-strukturalnih i estetskih osobenosti ovih radova. Prijе svega, treba istaći da su na izložbi predstavljeni otisci nastali kao najdragocjenija kreacija ljudskih ruku sa ograničenim brojem primjeraka, za razliku od grafike danas koja je postala umjetnost neograničenog umnožavanja.

Prateći razvojni puti kojim se kretala jugoslovenska grafička praksa od završetka rata, možemo izdvojiti stilске karakteristike koje nalazimo i u drugim likovnim disciplinama, prije svega u slikarstvu, ali treba istaći specifične mogućnosti grafike koja je mogućnošću umnožavanja bila dostupna kako ljubiteljima ovog likovnog medija tako i svim slojevima društva.

Majstorski izvedene grafike sa realističkim podtekstom poetskog i ekspresivnog izraza Dušana Petrića, Florisa Oblaka, Franca Mihelića, Branka Šotre, Boška Karanovića, Zdenka Gradiša, Božidara Prodanovića, Prvoslava Piva Karamatijevića, tematski obrađuju portrete, teme iz rata, pejzaže, scene iz života. Transpozicije forme, zasnovane na linearnosti, ritmovima, sistemima likovnih znakova karakterišu grafike Dragoslava Stojanovića Sipa, Lojze Spacala, lirske apstrakcije Mihaila Petrova, novi geometrizam Stojana Ćelića, lirsko asocijativne forme Milivoja Nikolajevića, kao i kompozicije nove figuracije Mladena Srbinovića na kojima nalazimo elemente apstraktnog prosedea.

1 Miodrag B. Protić, *Jedan vek grafike*, galerija Srpske akademije nauka i umetnosti, novembar – decembar 2003, str. 10.

Aleksandar Luković, 1924. Beograd | slikar, grafičar | painter, graphic artist
Cirkus je otisao | Circus has left, 1955. | litografija | lithography, 44 x 61, 2 cm

Ekspresionistički izraz kao odrednica širokog spektra značenja karakteriše grafike Lazara Vujaklije sa naivno ilustrovanim motivima iz života, Aleksandra Lukovića Lukijana i njegove scene iz cirkusa, Rika Debenjaka inspirisanog narodnom umjetnošću. Nadrealno-ekspresionističke fantazije pronalazimo u radovima Marija Maskarelija, figuraciju epskog prizvuka kod Milenka Žarkovića, dok su narativne kompozicije crno-bijelih kontrasta prisutne u grafikama Sava Vujovića. Stilizacija oblika javlja se na radovima inspirisanim srednjovjekovnim freskama Vladimira Makuca i pejzažima Petra Martinovića.

Na ovoj izložbi predstavljeni su i radovi Miodraga Dada Đurića iz legata princa Nikole, koji su manje poznati javnosti, a koji pokazuju samosvojan iskorak umjetnika ka novim mogućnostima grafičkog izraza. Autor interveniše na ilustracijama portreta čuvenih evropskih slikara da bi simplemmom ljestvite i morbidnosti razotkrio psihodelične prostore ljudske podsvijesti.

Izložba je koncipirana kao segment koji možemo ugraditi u jednu cjelovitu mozaičku sliku o grafici na jugoslovenskim prostorima prvih decenija druge polovine XX vijeka.

Ljiljana Zeković

Floris Oblak, 1924. Stara Vrhnika – 2006. Ljubljana
slikar, grafičar | painter, graphic artist
Autoportret | Self-portrait, 1949/50.
bakrorez | engraving, 15 x 19 cm

Dušan Petrič, 1916 – 1964.
slikar, grafički dizajner | painter, graphic designer
Starica | Old Woman, 1947.
suva igla | drypoint, 29,5 x 20,5 cm

Miodrag Đurić Dado, 1933. Cetinje – 2010. Eruval, Francuska

slikar | painter

Lady Taylor, 1990. | kombinovana tehnika | mixed media, 38,1 x 28,3 cm

Yugoslav graphics within the *sui generis* context

As not so many disciplines, graphic art functions in the interactive interdependence between culture, time and society, language and essence... and enables a fuller understanding of the grandiose adventure of the 20th-century art...¹

The exhibition of graphic works in the Dado Atelier is yet another event in this gallery which valorises part of the holdings of the Art Museum. It exhibits a selection of works by Yugoslav artists from the second half of the 20th century who either saw this art discipline as the primary medium of creative expression or expressed their artistic ideas through graphic works along with their paintings.

Despite specificities in the area of the traditional values of continuity and discontinuity, thematic and problem issues, language forms of expression or technological innovations characterising certain cultures or individual art poetics, here we speak of graphic works created in what used to be a single cultural, geographic and political space.

The exhibition places an emphasis on the sixth and seventh decades of the 20th century, which still saw the interwar, war and post-war doctrines of intimistic, social and propaganda art followed by thematic and formal confines of graphic expression, but also works of moderate modernism which were to open space for graphic art of extended meaning based on the ideologies of neo-constructivism, conceptual, industrial and computer technology.

Works selected for this exhibition were created in classical techniques with clear aesthetic values placed by Giulio Carlo Argan in the *sui generis* domain.

The content and forms of graphic artists' expression are diverse and so are their technical procedures. Thus, classical graphic techniques such as: relief printing – woodcut, linocut; intaglio printing – engraving, etching, drypoint, aquatint; and offset lithography, substantially influenced the character of plastic, structural and aesthetic qualities of these works. In the first place, it needs to be emphasised that the prints presented in this exhibition were created as the most precious creation of human hands with a limited number of copies, unlike graphic art today which has become the art of limitless reproduction.

Following the developmental line of Yugoslav graphic art since the end of war, we may notice stylistic features characterising other art disciplines, too, painting in particular, but it is necessary to stress the specific possibilities of graphics which, thanks to the possibility of reproduction, was accessible not only to the lovers of this artistic medium but to all social strata in general.

The masterfully created graphic works with realistic connotations of the poetic expression of Dušan Petrič, Floris Oblak, Franc Mihelič, Branko Šotra, Boško Karanović, Zdenko Gradiš, Božidar Prodanović, Prvoslav Pivo Karamatijević, take a thematic approach in treating portraits, war themes, landscapes, scenes from life. Transpositions of form based upon linearity, rhythms and systems of visual signs characterise the graphic works of Dragoslav Stojanović Sipo and Lojze Spacal; lyrical abstractions are typical of Mihailo Petrov, neogeometrism of Stojan Čelić, lyrical associative forms of Milivoje Nikolajević, and compositions of new figuration characterise Mladen Srbinović where abstract elements are found, too.

¹ Miodrag B. Protić, *Jedan vek grafike*, Gallery of the Serbian Academy of Sciences and Arts, November – December 2003, p. 10.

Lazar Vujaklija, 1914. Beč – 1995. Beograd | slikar, grafičar | painter, graphic artist
Kompozicija | Composition, 1956. | litografija | lithography, 51 x 39 cm

Expressionistic art as a determinant of a broad range of meanings characterises the works of Lazar Vujaklija with naively illustrated motifs from life, Alaksandar Luković Lukijan with his circus scenes, and Riko Debenjak inspired by folk art. Surreal and expressionistic fantasies are found in the works of Mario Maskareli, figuration with epic tones in the works of Milenko Žarković, whereas narrative compositions of black-white contrasts are present in the works of Savo Vujović. Stylized form appears in the works of Vladimir Makuc, inspired by mediaeval frescoes, as well as in Petar Martinović's landscapes.

This exhibition also displays works by Miodrag Dado Đurić from Prince Nikola's legacy, which are not so familiar to the general public but which show the artist's autonomous step towards the new possibilities of graphic expression. The artist makes interventions on the illustrations of portraits by famous European painters in order to reveal the psychedelic spaces of human subconsciousness through a symbiosis of beauty and morbidity.

The exhibition is conceived as a segment which can be integrated into a complete jigsaw picture of graphic art in the Yugoslav territory in the first two decades of the second half of the 20th century.

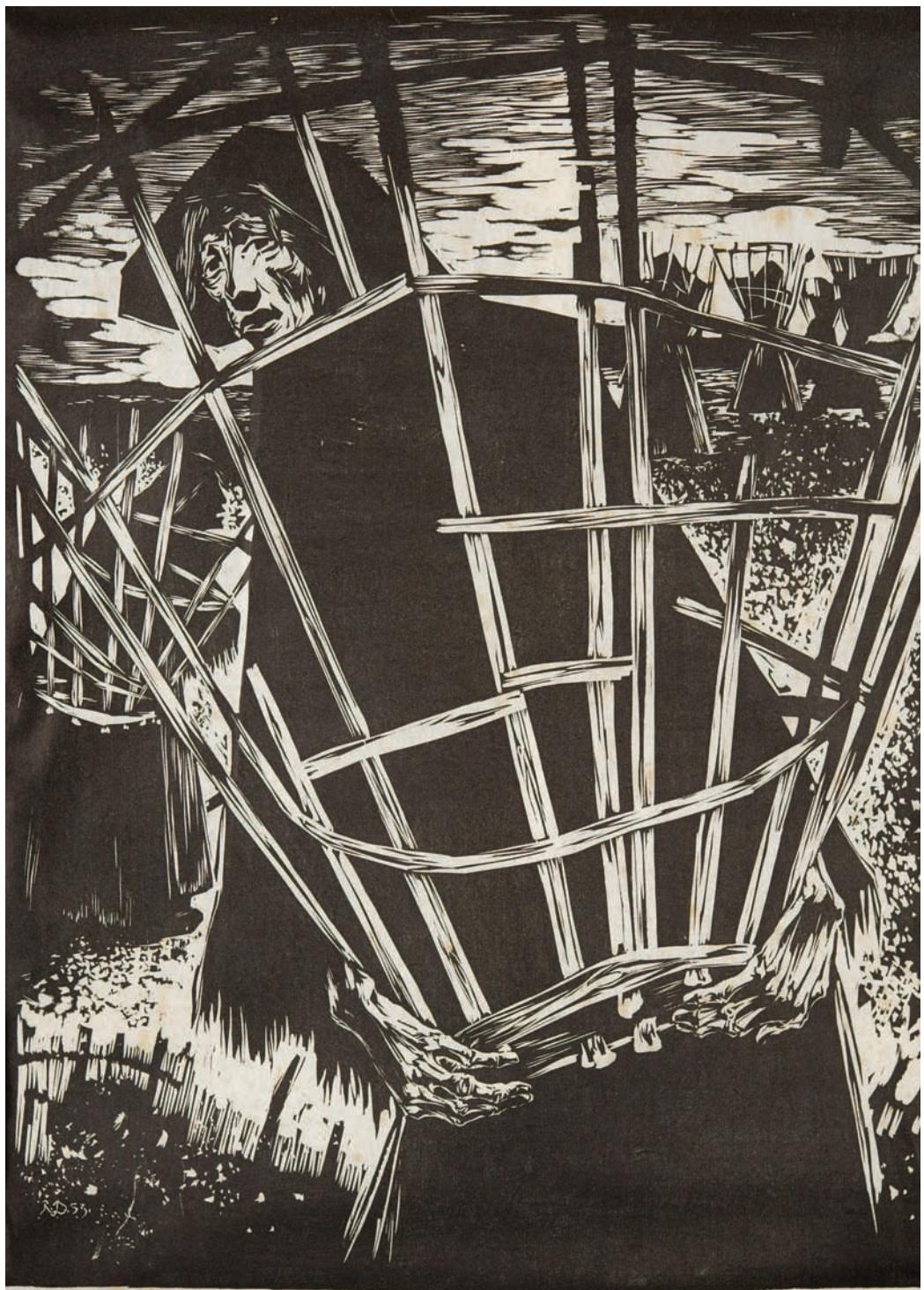
Ljiljana Zeković

Boško Karanović, 1924. Bosanska Krupa – 2009. Beograd | slikar, grafičar | painter, graphic artist
Pijaca u Budvi | Market in Budva, 1953. | akvatinta | aquatint, 28 x 45 cm

Branko Šotra, 1906. Pješivac, Stolac – 1960. Stokholm | grafičar | graphic artist
Stara smokva | Old Fig | linorez | linocut, 32 x 42 cm

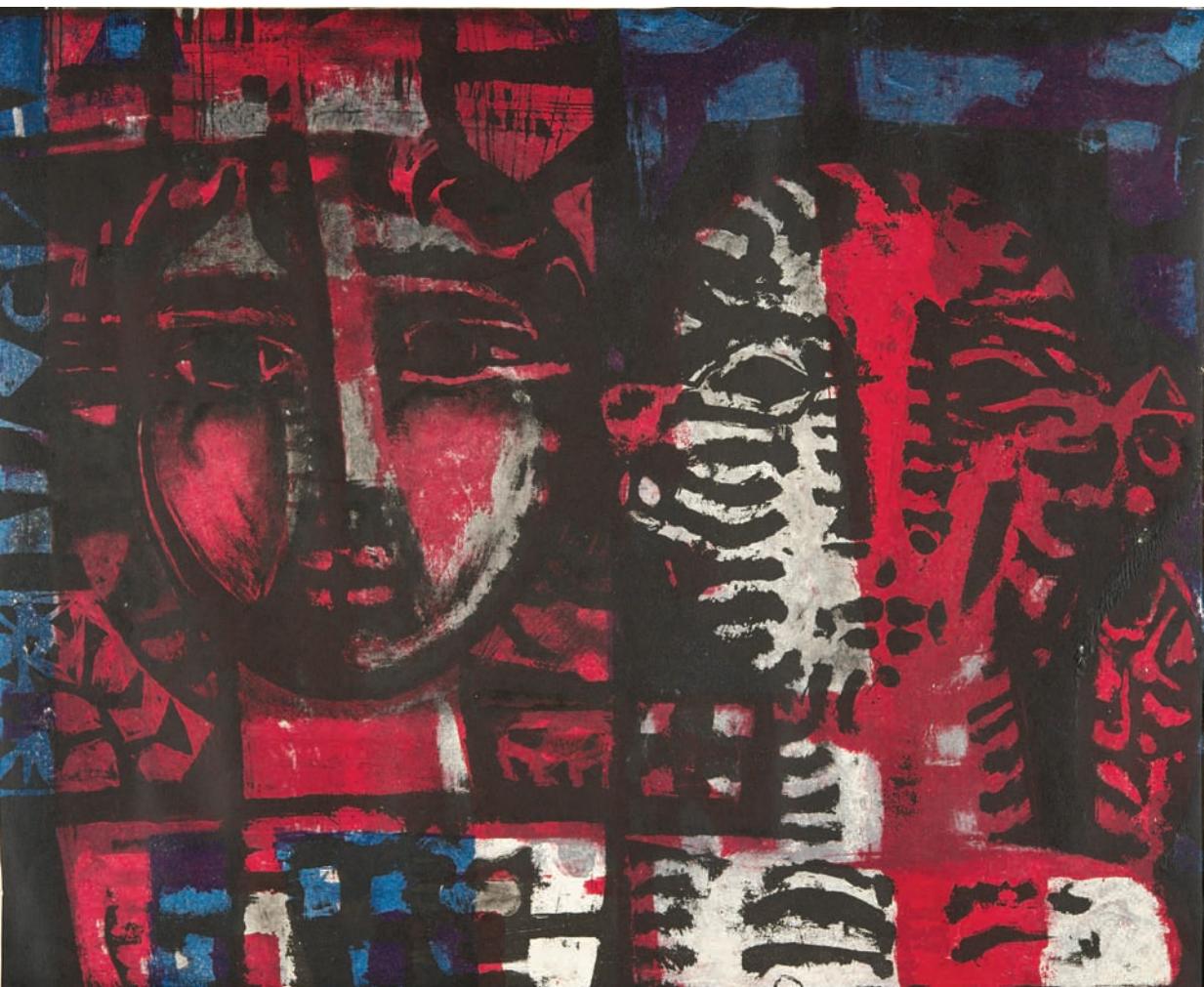

Riko Debenjak, 1908. Kanal na Soči – 1987. Ljubljana
slikar, grafičar | painter, graphic artist
Krašanke | Women from Kras, 1953. | litografija | lithography, 39 x 29 cm

Mladen Srbinović, 1925. Sušica, Gostivar – 2009. Beograd

slikar, grafičar | painter, graphic artist

Plamene glave | Heads in Flame, 1957. | litografija | lithography, 43 x 53 cm

Mario Maskareli, 1918. Cetinje – 1996. Risan

slikar, grafičar | painter, graphic artist

Bokeška noć IV | The Night in Boka IV, 1955. | litografija | lithography, 54 x 33 cm

Milenko Žarković | grafičar | graphic artist
Tragični trenutak | Tragic Moment | kombinovana tehnika | mixed media, 65,5 x 50 cm

Naslovna strana:

Vladimir Makuc, 1925. Solkan | grafičar | graphic artist
Evropa | Europa, 1963 | kombinovana tehnika | mixed media, 65,5 x 50 cm

Izdavač: Narodni muzej Crne Gore | Za izdavača: **Pavle Pejović** | Tekst: **Ljiljana Zeković**
Prevod: **Olivera Kusovac** | Dizajn: **Branka Vujović** | Štampa: **DPC** | Tiraž: 300

Cetinje, jun/jul 2012.